

**GEGEVENS OVER DE VESTIGING AAN DE KAAP DE
GOEDE HOOP UIT DE GENERALE MISSIVEN
DEEL VI, 1713—1725**

Prof. W. Ph. Coolhaas

Deel V van deze bijdragen is verschenen in de 21ste jaargang tweede aflevering van *Historia*. De onderhavige bijdrage, No. VI, geeft de in aanmerking komende gedeelten uit de "Generale Missiven" betreffende de ambtsperiode der Gouverneurs-Generaal Christoffel van Swoll (1713—1718) en Hendrik Zwaardcroon (1718—1725). Het ongunstige oordeel van de Hoge Regering te Batavia over het nut van de vestiging aan de Kaap wijzigde zich niet, al hoopte ze van de in deze periode tot stand gekomen vestiging aan de Delagoabaai enig voordeel te verwerven, vooral wat betref het verkrijgen van goud. De berichten uit de Missiven hebben in hoofdzaak betrekking op het scheepsverkeer, de tarwecultuur en de poging om aan de Kaap zijde- en indigocultuur tot stand te brengen.

**GOUVERNEUR-GENERAAL CHRISTOFFEL VAN SWOLL,
1713—1718**

81. 20 november 1713; bundel 1722

Uit de Kaap ontving men van de gezaghebber Helot acht brieven van 30 april 1712 tot 20 augustus 1713 en vijf van de thuisvarende raad van Indië Steelant; Helot handelde verkeerdt met het opzenden van drie beambten naar Batavia, voor wie daar geen werk is, zo ook in het tijdelijk aan de Kaap laten blijven van personen, die uit Europa kwamen: de *Bennebroek*¹ kwam er niet aan, de *Raadhuis van Enkhuizen* in slechte staat, de andere drie retourschepen hadden enige stormschade: de retourvloot vertrok op 10 april naar Nederland, de *Wijnendaal* op 29 april: er stierven Compagnieslaven aan de pokken: gouverneur Becker zond er uit Ceylon vijftig naar toe, gekocht voor 15 rijksdaalders per persoon, waarvan 14 met de *Bennebroek*: men hoopt, dat men van Ceylon nog meer van die "dienstbare geesten" naar de Kaap zond: het is verkeerdt, "dat Compagnieschepen op de Caabse rhede doorgaens t'eenemaal ongeredert met geschoote stengen en rhaas zouden leggen".

Folio 541 (Ze dienen met voldoende personeel steeds in staat van defensie gehouden te worden; men mag er aan het scheepspersoneel geen onderwicht op de specerijen toestaan.²

1. uit Batavia komend
2. In het algemeen werd bij het wegen van van elders komende waren een klein onderwicht toegestaan, daar gedurende de zeereis door verdamping, indroging enz. het gewicht kon afnemen. Aan de Kaap werd hiermee het scheepspersoneel belast, daar men meende, dat op de reis van Batavia derwaarts die schadelijke factoren voor specerijen niet golden. Men was bevreesd, dat dat personeel clandestien specerijen ten eigen bate zou verkopen.

“Dewijl na genome preuve ondervonden hadden, dat de Ciciliaanse tarwe, die aen de Caab wert aengewonnen en waervan twee mudden tot een monster na herwaerts gezonden waren, soo goed en deugtsaem niet en is als d'andre, die wij jaerlijcx gewoon zijn van daer te krijgen...” (folio 544 r-v) mag men die niet meer naar Batavia zenden: daar de *Huis ten Donk* negen maanden van patria tot de Kaap onderweg was, moest men haar er voorzien van proviand: men vernam ... “dat er in seer korten tijd door de kinderpokjens aen de Caeb een groot getal inboorlingen³ en Hottentots ten grave gerukt waren en dat ... die quale ten plattenlande nog al even sterk in swang ging, ja in soo verre, dat sommige huysluyden daerdoor seer weynig en andre gantsch geen zaeykoorn in de grond hadden konnen brengen”.

Folio 545 r-v (Men vreesde, dat er daarom niet geogst kan worden, waarom men er de graanuitvoer verbood en naar Batavia niet de gevorderde 60 last zond; men vorderde te Batavia daarom nu niets; er is slechts 43 700 pond buskruit, terwijl Steelant 70 000 pond nodig acht; toch zond men er daarvan niets heen wegens het brandgevaar aan boord van de kostelijk geladen retourschepen; men mag er slechts ingeval van noodzaak voor Batavia bestemde goederen uit de schepen van patria komend lichten; Steelant vond er veel onderlinge “dessentiën”,⁴ terwijl hij ... “bij het nemen van oculaire inspectie van 't Casteel de wapenkamer, artillerije, amunitie van oorlog en ook sommige Compagnieswooninge alles door onagtsaemheyt seer slordig en onordentelijk bevonden hadde, ja selfs in soo verre, dat er van 69 canon, die op de vijf punten van 't Casteel gestelt werden, maer 41 bequame en 10 dito onbequame, mitsgaders 18 stucken los op de grond lagen”.

Folio 548^v—549^r

(Men behoeft er voor de retourvloot ditmaal slechts gort in te kopen; op 3 november vertrok de *Rosenburg* derwaarts tot het overbrengen van behoeften.)

82. 26 februari 1714; bundel 1726

(Uit de Kaapkolonie werden brieven van 26 september tot 13 november ontvangen; Willem Adriaen van der Stels aandeel in de erfenis van zijn vader Simon mag in de VOC.-kas blijven, maar rente wordt hem daarover niet vergoed.)

83. 26 november 1714; bundel 1737

(Talrijke brieven werden van de Kaap ontvangen, de nieuwste van 13 augustus; de retourschepen vertrokken pas 10 april van daar, de *Münden* met een nieuwe ra op 23 april; men mag van daar geen pennisten naar Batavia zenden, omdat dit een pretext is om er aan anderen een hogere rang te kunnen geven; Helot, de weer als Secunde dienst deed, werd geschorst; men zond er ongevraagd 200 last tarwe naar Batavia, waar men er wegens ruimtegebrek 35 publiek verkocht met *f.*20353 verlies; op 12 oktober vertrok de *Oude Zijpe* derwaarts met behoeften.)

3. in de zin van: daar te lande geboren, zodat aan de vrijburgers dient te worden gedacht.
4. geschillen

84. 28 november 1715; bundel 1751

(Van de Kaap kreeg men brieven van 17 januari tot 10 augustus; men had van daar niet met een Frans schip aan Heeren Zeventien bericht moeten zenden over de "sobere⁵ toestand" van de vorige retourvloot en evenmin 43 vaten spek, die voor de Kaap bestemd waren, naar Batavia moeten doorzenden; men zond van daar 360 last tarwe naar Batavia, hoewel in het vorige jaar daar op 130 last *f.* 8847 werd verloren; het verlies is op de rekening van het gouvernement geschreven; het is te wensen ...) "...dat de landbouwers hare landerijen wat meer met andere aard- en boomvruchten geliefden te bezayen of te beplanten om daerdoor d'Edele Compagnie van sulke considerable schaden te bevrijden".

Folio 677'

(Men kan de overzending voor risico der leveranciers stellen, die geen vrachtgeld behoeven te betalen, men verzoekt hiertoe machtiging van Heeren Zeventien; op 8 oktober werd de *Nederhoven* met behoeften derwaarts gezonden, men moet dat schip direct terugzenden en het er niet aanhouden, zoals men met het vorige schip, de *Oude Zijpe*, deed, dat er van 30 december tot 4 maart bleef en daardoor pas 19 juli te Batavia kwam; men gaat niet in op het verzoek van het bestuur aan de Kaap om daarheen geen bandieten meer te zenden, maar men zal dat voorzover mogelijk beperken.)

85. 30 november 1716; bundel 1764

(De *Schellenberg* vertrok op 18 oktober naar de Kaap met behoeften; men houdt zich daar slecht aan de "reglementen" op de "verbeteringen"⁶ van het personeel van 7 december 1699; men dient er beter te waken tegen particuliere handel en moet de uitvoer van tarwe van particulieren naar Batavia verbieden.)⁷

86. 30 november 1717; bundel 1779

(Van de Kaap ontving men 324 last tarwe, die reeds voor twee derde aan de bakkers werd verkocht, zodat er minder op werd verloren dan bij vroegere gelegenheden; ook ontving men van daar een waarde van 41 625 rijksdaalders aan payement.)⁸

**GOUVERNEUR-GENERAAL HENDRIK ZWAARDECROON,
1718—1725**

87. 6 december 1718; bundel 1791

(De *Belvliet* kwam op 31 augustus na een reis van 4 maanden en 23 dagen van de

slechte, ongunstige
tractementsverhogingen

Daar de VOC. te Batavia zelf de tarwe verkocht, wilde ze geen concurrentie dulden van tarwe, die door Kapenaars aan particulieren werd geleverd.

8. kleingeld

Kaap met slechts 140 last tarwe; met andere schepen ontving men 40 000 rijksdaalders aan payement van daar; op 1 november vertrok derwaarts de *Wendela* met behoeften; men moet er de retourschepen ditmaal van erwten, bonen en gort voorzien; men eist 380 last tarwe van daar.)

88. 28 maart 1719; bundel 1795

(Het bevreemdt de Hoge Regering, dat de directeur der fortificatiën Noodt nog niet van de Kaap te Batavia is gekomen; men zond derwaarts enige "Japansche fruytagiën"; men had er geen 80 rol zeildoek uit het schip *Uno* mogen lichten.)

"Het arrivement aldaer van eenen Engels capitain William Hamilton, die daer was aangekomen met 240 Madagascarse slaven ten eynde die over te voeren nae Rio de Platta⁹ en buyten des een Frans bodem, met name 'Sint Franciscus', in de Saldanhabay is ingevallen geweest."

Folio 1836^v – 1839^r

"Aenkomst en behandeling der onse omtrent de scheepelingen van het Oosten-des schip 'den Griffioen' of thans genamed 'Carel de zesde', die aldaer met keyserlijke vlaggen en pasporten waren gearriveert en ook afgewesen."¹⁰

Folio 1837^r

89. 30 november 1719; bundel 1807

(Uit de Kaap ontving men 13 brieven van gouverneur Pasques de Chavonnes en raad van 13 februari tot 23 augustus 1719; de *Wendela* kwam pas op 30 juli van daar met slechts 130 last tarwe, waarvan men er met andere schepen nog 43 ontving, de tarwe-oogst was er slecht; men hield er schepen te lang aan, wat ten dele door storm was veroorzaakt; herhaling van het verbod er gebruiksgoederen, voornamelijk zeildoek en smeeekolen, bestemd voor Batavia, uit de schepen te lichten; men vroeg er op last van Heeren Zeventien aan:)

"...een parthij zijdewurmen, -eyeren en indigozaad, mitsgaders eenige menschen, die sig op de culture en preparatie van d'indigo verstaan om een preuve te nemen, of de eerstgemelde aan de Caab souden kunnen aangequeekt en het laatste voortgeplant werden."

Folio 314^v

(30 pond indigozaad gaat met de *Risdam* derwaarts, zomede de vaandrig Adriaan Westplaten,¹¹ die indigo-expert is; het Engelse scheepje *Vriendschap*, kapitein Alwrigt, werd er, verdacht van morshandel, afgewezen; de *Risdam* vertrok op 18 oktober derwaarts met 150 last rijst, het schip moet spoedig met tarwe worden teruggezonden; inlichtingen over de waterleiding aldaar worden gevraagd met het oog op de eis van 250 pomphouten; men klaagt er over tekort aan slaven, hoewel er 80 van Ceylon werden aangevoerd; men moet er jaarlijks voldoende erwten, bonen en gort

9. Rio de la Plata in Zuid-Amerika aan de oostkust; Argentinië en Uruguay grenzen eraan. Vergelijk dit tijdschrift van september 1976, p.125 – 126. Zuid-Nederland (België) stond sedert de vrede van Utrecht (1713) onder de Habsburgse keizer van Duitsland. Vergelijk Resolusies Kaap Nr. 6, p.49, 14 mei 1720.

voor een half jaar gebruik voor de retourschepen gereed maken; de *Wijnendaal* kwam pas op 8 juli aan de Kaap) "...nadat wel een maand ontrent het rif van Aguilhas door contrariëwinden en swaare tempeesten had gesuckeld".

Folio 318^v

(De *Wijnendaal* vertrok pas op 9 augustus van daar...) "...door de swaare storm-buyen, die men desen jaare in de Tafelbay veel meer en langduriger als in de vorige jaren is onderhevig geweest..."

Folio 418^v

(die vele schepen in gevaar brachten; de retourschepen vertrokken op 19 april van de Kaap; uit patria kwamen er de *Lijdsman*, *Opperdoes* en *Haaksburg*, zomede de er te gebruiken hoeker *Zeelandia* aan.)

"21 gecureerde sieken van 't schip 't Slot Aldegonde' uyt 't hospitaal met de boot naar die bodem willende varen, deselve door de holle zee sodanig overstelpt wierd, dat quam te sinken, waardoor 15 van die menschen het leven hebben verloren."

Folio 320^r

(Er zijn 300 zieken in het hospitaal.)

90. 15 januari 1720; bundel 1809

(Van de Kaap werden brieven van 26 augustus tot 30 september 1719 ontvangen; men bracht ten laste van het gouvernement het verlies ad f. 13 326, geleden op de vermuting in Bengalen van een partij gesnoeid payement, waard 14 934 rijksdaalders, van de Kaap naar Batavia gezonden; twee door schepenen te Batavia gestrafte slaven werden naar de Kaap verbannen.)

91. 26 maart 1720; bundel 1809, folio 1366—1530, copie, bundel 1822, folio 88—238

(Van de Kaap werden brieven van 17 oktober tot 16 december ontvangen; men zond per abuis voor daar bestemde smekolen en kogels uit patria naar Batavia door.)

92. 29 oktober 1720; bundel 1822

(Het VOC. schip *Konink Karel III* kwam niet aan de Kaap aan en is misschien naar Sint Helena doorgevaren; alleen de *Dam* vertrok met de schepen van commandeur Landsheer op 19 april van de Kaap, de andere 5 schepen, in januari van Batavia vertrokken, pas 29 mei, de *Visch* op 15 juli.)

"Het uytkomendt schip 'Assenburg' niet verre van dien uythoek¹² tot 2 distincte reysen met goeden ernst g'attaqueerd is geworden door den rover den Draak, die, cort daaraan een Engelsch scheepken veroverd hebbende, sig mogelijk daardoor ook in staat sal hebben gevonden gehad het schip 'Koning Carel' te verrassen en te aborderen."

Folio 57^v

(De oogst van erwten, bonen enz. bestemd voor "potspijs" der retourvloot, was

12. Ten opzichte van Batavia, het centrum van de VOC., was de Kaap een uithoek.

slecht; men had gehoopt...) "...den Caabsen coloniers tegelijk een behoorlijk inkomen te besorgen ter annimeering van nieuwe aanplanting, mitsgaders aldus te promoveeren het voornaamste oogwit van ververssing, uyt welcken hoofde dien uythoek nu al menigte van jaren is aangehouden, beslagen¹³ en gecultiveerd geworden, oversulks was het wel te wenschen, men aan desen oird een middel wist te beramen ter vermijding van sulcken hasard om de schepen liever van hier medt cadjang en boonen..., hetzij uyt Bengale dan wel van Timor, Macassar of Java, te doen victualieeren voor de volle vaderlandse voyage dan g'exponeerd te blijven aan een quaad gewasch van de Caab".

Folio 58^v—59^r

(Met moest de retourvloot er nu helpen met proviand uit patria en met geld; volgens rapport van den 24 september van de Kaap gekomen van de opperkoopman Abraham Weyns...) "...soude men bijnae moeten overvallen tot gedagten, alsoff t'eenemaal verdweenen waren en uytgeroeyd moesten werden alle voordeelige projecten, waarmede men sig ten beste van 's Compagnies gaande en comende schepen heeft gevleyd gehad een menigte van jaren, alsoo de vrugten en het genot van dien Africaansen uythoek nu t'eenemaal schijnen hopeloos te zijn geworden, doch men wil dencken, dat de dingen nog niet onverbeeterbaar sullen zijn, tenminsten dat niet alles soo slegt zal willen uytkomen, als de bevindingh van den bergwercker Mettenius¹⁴ omtrent de mineralen aldaar en van den vendrigh Westplaten omtrent den indigo — en zoo ook, dat het med d'eyeren en progenie der zijdewurmen aan meergemelte uythoek ruym soo slegt afgevallen, mitsgaders van den tabaq almede niets is te verwagten".

Folio 76^v—77^v

93. 30 november 1720; bundel 1824

(Uit de Kaap ontving men van gouverneur Pasques de Chavonnes brieven van 27 februari tot 10 juli; men kreeg er voor de VOC. 28 slaven door de *Barneveld* op Madagascar à 16 rijksdaalders per persoon gekocht; de graanoogst was slecht, de *Risdam* bracht te Batavia naar 2 last tarwe en 20 mud rogge aan; de cultuur van indigo, tabak en "zijdewurmeyeren" slaagt er niet; de bekwame bouwkundige Coulong bouwde de kerk te Drakenstein.)

94. 19 september 1721; bundel 1841

"Voorval in de Tafelbay over het salut tusschen d'onse en de officieren van drie Engelse 's Conings scheepen, die aldaar aangekomen en uytgesonden waeren tot vernieling van zeerovers, hoewel dese mogelijk al soo wel sullen middel weten te vinden tot hunner behoud als diegeene, welke anno 1699 op Madagascar sigh wisten te sauveeren van den toorn der officieren, die doenmaal op vijf schepen van den Coning sig tegens hun hadden laten sien."

Folio 40^v—41^r

(Nieuwe VOC. vestiging aan "Rio Delagoa")

bezet

Nicolaus Mettenius was een Duits deskundige op het gebied van goudmijnen en wordt gewoonlijk als berghopman aangeduid; op weg van Europa naar Batavia stelde hij aan de Kaap een onderzoek in naar het vóórkomen van goud en andere metalen; het viel negatief uit; vergelijk Resolusies Kaap Nr. 6, p.38, 20 april 1720.

95. 30 november 1721; bundel 1842

(Sedert 31 maart werden van de Kaap brieven ontvangen van 30 december 1720 tot 19 Augustus 1721; de tarwe-oogst was er zo slecht, dat men nauwelijks voldoende voor eigen behoeften had, man zond maar één last naar Batavia; men dient ervoor te waken, dat de Kaapkolonie niet van een verversingsplaats een lastpost wordt; men zag ongaarne) "...de aankomst van een groot getal soo Engelse, Franse als Deense schepen aan en van de Caab, alsook de ontmoeting, die sij hebben gehad met twee Engelse Koningsschepen 'd'Lyon' en 'Schoreham',¹⁵ omdat deselve bij verschijning in de Tafelbay onze vlagge niet hebben willen salueeren".

Folio 827^v – 828^r

(Men had hen niet met water enz. behoeven te helpen; het personeel verzuimde de secrete seinen¹⁶ voor de retourvloot aan Batavia op te geven; men had er ook de *Uno* niet mogen aanhouden en gebruiken voor transporten naar Delagoa en men verzuimde er op te geven, welke goederen de hoeker *Zelandia* van daar naar de Kaap bracht; eigenmachtig stelde men er Casparus Swertner tot opperhoofd in Delagoa aan in plaats van den gestorven Willem van Taak; men zond van de Kaap 22 500 mopstenen naar Batavia, van waar men met de *Ravestein* naar de Kaap zond 10 bandieten en 21 pond "zijdewurmen en -eyeren"; het schip werd met het oog op zeeroovers van 23 militairen voorzien; drie Chinezen, die voor 10 jaar daarheen werden verbannen, mogen op verzoek van hun verwanten naar Batavia worden teruggezonden; men moet den reeds in oktober 1720 naar Batavia opgeroepen bouwkundige Jan Hendrik Coulong nu onmiddellijk verzenden; men dient er de 17 retourschepen van erwten, bonen en gort te voorzien; de vrijburger Isaac Scheepers won in appèl bij de Raad van Justitie te Batavia zijn proces tegen den fiscaal Van Beaumont; hij mocht daarom gratis naar de Kaap terugreizen.)

96. 30 november 1722; bundel 1859

(Sedert 31 maart kwamen van de Kaap 16 schepen, meebrengend 10 brieven van gouverneur Pasques de Chavonnes en Raad van 12 januari tot 28 mei en cargasoen van f.38 282, voornamelijk 267 last tarwe; er passeerden tussen die data aan naar Europa varende schepen 2 Franse, 7 Engelse en een Deens, aan schepen naar het oosten een Frans en 9 Engelse; voorschriften van Heeren Zeventien voor het passeren der Engelse oorlogsschepen *Shoreham* en *Lyon*; het Franse schip *le Comte de Toulouse* was volgens zijn papieren bestemd voor de kust van Guinee en de Franse eilanden in Amerika; een ...) "...ware storm omtrent het suydoosten van de Caab, daardoor de schepen 'Amstelveen' en 'Samson' in volle zee waren weggesoncken, 'Blijenburg', ' 't Raadhuis van Middelburg', ' 't Huys te Foreest' met 'Rijnsteyn' vermist, mitsgaders daarenboven 't schip 'de Geertruyd' van 2 masten beroofd, niet sonder veel pericle, want dien

Vergelijk Resolusies Kaap, Nr. '6, p.114, 7 juni 1721.

Vergelijk ibidem, p.173, 11 maart 1722. Met het oog op de mogelijkheid, dat een vreemde mogendheid de Kaap kon bezetten en er zich meester maken van de VOC.-vloten, gaf men er aan binnenvallende VOC.-schepen een voor anderen geheim gehouden sein, dat alles er veilig was.

Vergelijk ibidem, p.171, 8 maart 1722, en p.175, 11 maart 1722.

bodem had al niet weynig water in het groot ruym gehad, daardoor groote quantiteyten zalpeter en zuiker gesmolten, een groot deel peper bedurven, een deel specerijen, zijde, lijwaten en diergelijke nat geworden waaren”.

Folio 736^v—737^r

(Het schip werd aan de Kaap ontladen, men stelde daar Frans Versijden als commandeur van deze retourvloot aan;¹⁸ het personeel verzoekt dergelijke schepen te Batavia van katjang en bonen te voorzien, waartoe men echter niet in staat is; er werd een kaart opgemaakt der in eigendom en op andere wijze uitgegeven landerijen; considratiën.) “...wegens het excuseeren¹⁹ van een expres jaarlijx provisieschip van hier voor de Caab, ook wegens den aankweek van zijdewormen, Persiaanse esels en eselinnen, mitsgaders Cirmanse²⁰ schapen en bocken”.

Folio 739^v

(Een expres provisieschip blijft nodig; tot dusver mislukten pogingen tot zijde-teelt; men vraagt er een schip voor de slavenhandel aan, hierover moeten Heeren Zeventien beslissen; slecht payement moet er op last van de Heeren naar patria worden gezonden; men wil er een land van 61 morgen uitgeven aan Etienne Bruere, die het al 9 jaar precario onder zich heeft;²¹ weinig hoop, dat de handel aan de Delagoabaai zal toenemen, van daar ontving men te Batavia 601 pond ivoor, dat naar Suratte werd doorgezonden, en 109 pond rhinoceroshoorn naar Japan; men vroeg er om voorschriften voor het dopen van “inlandse onegte kinderen, slaven en kinderen van heydenen”;²² op 4 october vertrok het provisieschip *Midlo* naar de Kaap met cargasoen van f.38 104, voornamelijk rijst en houtwerken; met de *Herstelling* en *Noordwaddinksveen* ontving men nog brieven van de Kaap van 4 juni tot 8 augustus; met de nog niet aangekomen *Samaritaan* verzond men van daar nog enige tarwe en 625 pond ivoor van de Delagoabaai; de laatste retourschepen vertrokken op 10 juni van de Kaap; tussen 23 juni en 21 juli passeerden er, uit Europa komend, 4 Engelse en een Frans schip en, uit Indië, de masteloze Engelse *Chandos*.)

“Omtrent den 13en Junij door een verschrikkelijke storm en seer ongemeene hoge watervloed, verseld van grouwelijke sware stortzeeën, alle schepen en mindere vaertuygen, de welke omtrent gemelden tijd sig in de Tafelbay bevonden, van voor hare anckers geslagen, op strand gesmeten of tegens klippen en stranden verbrijsseld waren, namendlijk de scheepen ‘de Lakeman’, ‘Stantvastigheyd’, ‘Rotterdam’, ‘Soetigheyd’ en ‘Schotse Lorrendrayer’, ook de bregantijn ‘Amy’ met de hoeker ‘Gouda’, buyten nog drie Engelse schepen, als de ‘Candos’ van Calicut, ‘Addison’ van Bengalen, ‘Nigtingale’ van Engeland, na Coromandel en Bengale gedestineert.”²³

Folio 746^{r-v}

(Men bracht 13 geldkisten uit de *Stantvastigheyd* en de *Lakeman* aan land;

18. Vergelijk ibidem, p.174, 11 maart 1722; de te Batavia benoemde commandeur van de retourvloot was met de *Amstelveen* verdrongen.
19. het niet-zenden
20. Kirman is een landstreek in het oosten van Perzië (Iran), die voortreffelijke wol leverde. Heeren Zeventien hadden opdracht gegeven enige wol leverende dieren van daar via Ceylon of Batavia naar de Kaap te zenden.
21. Vergelijk Resolusies Kaap p.159, 12 Januari 1722.
22. Vergelijk ibidem, p.137—138, 14 october 1721.
23. Vergelijk ibidem, p.190 noot 127; de ramp had plaats in de nacht van 16 op 17 juni 1722.

gered werden van de *Stantvastigheyd* 15 schepelingen, *Rotterdam* 15, *Soetigheyd* 76, *Schotse Lorrendrayer* 17, *Lakeman* 132; hiervan kwamen er 152 te Batavia aan; aan 5 Engelse aan land gekomen scheepsofficieren werd passage naar Europa verleend; men heeft er wegens het vergaan van de *Gouda* vaartuigen voor de vaart naar de Delagoabaai nodig, waarom men er twee brigantijns van 75 voet lengte aanvroeg.)

97. 19 januari 1723; bundel 1862

(Van de Kaap kreeg men brieven van 18 tot 30 september; tussen 24 augustus en 30 september kwamen er uit patria de *Haeksburg*, *Sleewijk*, *Terhorst* en *Cornelia*; op verzoek van de schippers van de gestrande Engelse schepen werd er een aantal Britse matrozen à f.9 per maand in dienst genomen; men ziet af van het verder daarheen zenden van zijde wormen.)

98. 19 maart 1723; bundel 1864

(Van de Kaap kwamen met diverse schepen brieven van 5 september tot 19 december; de *Schonenberg* verzeilde op 20 november op Kaap Agulhas, de met 20 man op het strand achtergebleven schipper Albert van Soest hoopt tweederde van de lading te kunnen redden, de rest van de bemanning; aan de Kaap gekomen, acht dat onmogelijk;²⁴ de wrakken der eerder gestrande schepen had men er verbrand.)

99. 3 december 1723; bundel 1878

“Rio de Lagoa, van welkers berooving alsmede het wegnemen van den hoeker ‘de Caap’....”²⁵

Folio 701^v

(...Heeren Zeventien reeds zullen hebben vernomen; enige goederen van de verongelukte *Soetigheyd* werden opgevist; het kapitaal der onbekende wezen bedraagt aan de Kaap f.15 828; onjuist was...) “...hoe na dese hoofdplaats per het schip ‘Nederhoven’ versonden is den om zijn slegt gedrag en continueele debauches²⁶ tot soldaat gedegradeerden adsistent²⁷ Barent Willem Broekhuizen, nademaal de Compagnie in dese landen al soo min met van verzope deugnieten kan werden gediend als aan de Caab.”

Folio 703^v

(Schipper Jan de Heere, opperchirurgijn Jan Daniël Butner en de “scharfbaas”²⁸ Pieter Jubbels mogen als vrijburgers naar de Kaap vertrekken.)

24. Vergelijk ibidem, p.217–218, 30 november 1722, p.226, 13 december 1722.

25. Vergelijk ibidem, p.337, 27 juli 1723.

26. uitspattingen

27. Vergelijk Resolusies Kaap, p.322, 8 juni 1723.

28. De VOC.-dienaar, die voor het uitreiken van de dagelijkse rantsoenen aan soldaten en ander lager VOC.-personeel te zorgen had.

100. 30 november 1724; bundel 1894

(De *Clarabeek* kwam op 14 augustus aan de Kaap, van daar kwamen het proviesschip *Herstelling* en 23 schepen uit patria met 19 brieven van gouverneur Pasques de Chavonnes en Raad: op 2 april vertrok de retourvloot van Bergman²⁹ van daar naar patria, op 22 mei door de 4 naschepen gevolgd; fout was, dat de gouverneur de koffie- en theeschepen pas op 29 januari liet vertrekken, "overreed door partij waanwijze schippers"; de landbouwer Hendrik Moel,³⁰ die het vermiste personeel van de verongelukte hoeker *Meteren* opspoorde, vraagt om 30 morgen land; het verzoek wordt aan de Heeren Zeventien overgebracht.)

101. 30 januari 1725; bundel 1896

(Aan de Kaap stierf op 8 september gouverneur Maurits Pasques de Chavonnes; provisioneel gezaghebber werd er Jan de la Fontaine; de er uit patria gekomen schepen hadden vele zieken; dit was ook de reden, waarom *de Cats* en *de Stadhuis van Delft* in Saldanhabaai moesten geholpen worden; van de 8 naar Batavia gezonden schepen kwam nog slechts *de Kersenhof* aan; de toestand bij Rio Delagoa is thans goed; men verwierf vandaar en de Kaap respectievelijk 5 377 pond en 444 pond of 474 en 33 stuks olifantstanden; men diende er Rio Delagoa te voorzien van 40 militairen, die eigenlijk voor Batavia bestemd waren...) "...waeruyt een commando van 30 man konde geschieden ter ontdekking van het land van sekeren capiteyn Thowe Sekansje, alwaer men onderrigt was, dat stoffgoud zoude te vinden zijn".

Folio 1799^r v

(Op 21 januari kwamen van de Kaap de *Haafsten*, *Meyenberg* en *Lugtenburg* met brieven van 1 en 13 november; 5 schepen, bestemd voor Batavia, waren door slecht weer bij het Robbeneiland opgehouden.)

29. Een repatriërende extra-ordinaris raad van Indië, die als commandeur van de retourvloot optrad.
30. ten rechte: Muhl; vergelijk Resolusies Kaap, p.384, 21 december 1723.